

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію

Давиденка Андрія Олександровича на тему: «Правове регулювання охорони праці на підприємствах зі шкідливими умовами праці: порівняльно-правовий аспект», подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – Право

Актуальність теми дисертаційного дослідження.

На сучасному етапі розвитку України спостерігається загострення проблем у сфері організації безпечних умов праці. За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ), смертність від нещасних випадків займає третє місце після серцевосудинних та онкологічних захворювань, тому травматизм на виробництві почали прирівнювати до національного лиха. З огляду на зазначене охорона праці є ключовим інститутом соціальної політики сучасної держави. А відтак не викликає сумнів, що дисертаційне дослідження Давиденка Андрія Олександровича на тему: «Правове регулювання охорони праці на підприємствах зі шкідливими умовами праці: порівняльно-правовий аспект» не може викликати жодних сумнівів, а його результати будуть корисними для вирішення теоретичних та практичних проблем у відповідній сфері суспільних відносин.

Про актуальність обраного напрямку дисертаційного дослідження свідчить також те, що роботу виконано відповідно до «Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020»», яка була затверджена Указом Президента України від 12.01.2015 №5/2015; «Національної стратегії у сфері прав людини», затвердженої Указом Президента України від 25.08.2015 № 501/2015, «Концепції реформування системи управління охороною праці в Україні та затвердження плану заходів щодо її реалізації», схваленої Розпорядження КМУ від 12 грудня 2018 р. № 989-р; Стратегії комунікації у

сфері європейської інтеграції на 2018-2021 роки, затвердженої розпорядженням КМУ від 25.10.2017 №779-р.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, які сформульовані в дисертації, підтверджені теоретичною та методологічною базою дослідження, критичним аналізом та узагальненням наукових праць, комплексним аналізом законодавства й міжнародної практики в цій сфері.

Науково-теоретичне підґрунтя роботи становлять праці фахівців із галузі трудового права, а також інших галузевих дисциплін, як-то: адміністративне право; господарське право. Окрім того, було використано здобутки фахівців із дисциплін: теорія держави і права, філософії, соціології, тощо. Нормативною основою дисертаційного дослідження є сукупність нормативно-правових актів різної юридичної сили, нормами яких визначаються правові засади охорони праці на підприємствах зі шкідливими умовами праці.

Аналіз рецензованої дисертації дає змогу стверджувати, що в результаті проведеного дослідження автор досягнув визначеної мети й виконав поставлені завдання. Причому сформульовані висновки та пропозиції є досить аргументованими й оригінальними, відповідають вимогам сьогодення та можуть бути застосовані на практиці.

Практичне значення отриманих результатів полягає у тому, що результати роботи можуть бути використані: а) у правотворчості — при внесенні змін та доповнень до законів та підзаконних нормативно-правових актів, якими визначаються правові засади охорони праці на підприємствах зі шкідливими умовами праці; б) у науково-дослідній сфері — для подальшого розроблення теоретико-методологічних та правових питань правового регулювання охорони праці на підприємствах зі шкідливими умовами праці зокрема, так інших установ та організацій, взагалі; в) у практичній діяльності — при розробці системи управління охороною праці на підприємствах зі

шкідливими умовами праці, а також правил внутрішнього трудового розпорядку, організації системи управління на них, тощо; г) у освітньому процесі — під час розробки науково-методичного забезпечення та викладання навчальних дисциплін: «Трудове право України», «Охорона праці», «Охорона праці в галузі», тощо.

Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Наукова новизна праці полягає в тому, що дисертація є однією з перших спроб комплексно, за допомогою використання сучасних методів наукового пізнання та на основі аналізу норм чинного законодавства та здобутків вітчизняних правників, з'ясувати сутність та особливості правового регулювання охорони праці на підприємствах зі шкідливими умовами праці, а також спираючись на позитивний вітчизняний та зарубіжний досвід, окреслити напрямки вдосконалення організаційних та правових засад охорони праці у досліджуваній сфері.

Переважна більшість положень, винесених автором на захист, і висновків є новими або містять значну частку новизни. Зокрема, дисертантом уперше: запропоновано авторське визначення поняття «охорони праці на підприємствах зі шкідливими умовами праці», а також визначено найбільш важливі напрямки, в яких має здійснюватись організація відповідної діяльності; наведено низку негативних факторів, які суттєво заважають вітчизняному законодавцю повноцінно запровадити міжнародні стандарти у сфері охорони праці, зокрема: 1) відсутність дієвих організаційних та правових механізмів стимулювання роботодавців застосовувати вказані стандарти; 2) відсутність дієвої системи нагляду і контролю у відповідній сфері; 3) недостатнє фінансове та матеріально-технічне забезпечення уповноважених суб'єктів; 4) високий рівень корупції в державі; 5) низький рівень відповідальності роботодавця, тощо; наголошено на доцільності

розробити та прийняти окремий єдиний підзаконний нормативно-правовий акт (Типове положення про систему охорони праці на підприємствах зі шкідливими умовами праці), який би визначив загальні засади здійснення відповідної діяльності (с.13-14).

Варто погодитись із висновком автора про те, що шкідливі умови праці являють собою особливі фактори виробництва (фізичні, хімічні, біологічні, психологічні, фізіологічні) притаманні трудовому процесу на конкретному підприємстві, установі чи організації, наявність яких може потенційно чинити негативний вплив на працівника, його фізичний та психологічний стан. Підкреслено, що наявність шкідливих умов праці позначається на всіх аспектах функціонування певного підприємства, зокрема, відносинах роботодавця та працівників, а також на змісті інституту охорони праці (с.64).

Цікавим з теоретичної точки зору є те, що здобувачем було виділено основні моменти загальнотеоретичної моделі правового регулювання в цілому та відносин у сфері праці зокрема, а саме: по-перше, правове регулювання виражає санкціонований державою, легальний вплив на суспільній відносини, що проявляється у можливості породжувати, змінювати та поточно координувати їх; по-друге, легальність, прийнятність правового регулювання забезпечується за допомогою його юридичного оформлення, тобто, закріплення такого впливу у нормах права, які містяться в офіційному законодавстві України; по-третє, правове регулювання реалізується у діяльності суб'єктів правовідносин, шляхом їх слідування формально визначеним правилам поведінки встановленим для конкретної сфери суспільних відносин; по-четверте, правове регулювання має чітко встановлену мету відповідно до якої здійснюється координація чи зміна відповідної групи суспільних відносин (с.119-120).

Слушною є думка дисертанта з приводу того, що від того, наскільки добре організовано охорону праці на підприємствах зі шкідливими умовами праці напряду залежить життя та здоров'я працівників. За своєю суттю

організація є складним явищем, яке вимагає від роботодавця науково-обґрунтованого та відповідального підходу до її здійснення. Саме тому ми переконані, що робота роботодавця в окреслених вище напрямках повинна здійснюватись комплексно та послідовно, що в свою чергу дозволить створити безпечні умови для здійснення трудової діяльності працівниками та мінімізувати рівень ризиків для їх життя та здоров'я (с.123).

Досить змістовно здобувачем наголошено, що запровадженню в Україні міжнародних стандартів у сфері охорони праці перешкоджають: 1) відсутність дієвих організаційних та правових механізмів стимулювання роботодавців застосовувати вказані стандарти; 2) відсутність дієвої системи нагляду і контролю у відповідній сфері; 3) недостатнє фінансове та матеріально-технічне забезпечення уповноважених суб'єктів; 4) високий рівень корупції в державі; 5) низький рівень відповідальності роботодавця, тощо. Все вказане вище призводить до того, що перспективи запровадження окреслених нами у науковому дослідженні міжнародних стандартів у сфері охорони праці на підприємствах зі шкідливими умовами праці, видаються досить примарними в сучасних реаліях (с.171-172).

Цікавим з практичної точки зору є висновок про те, що з метою запровадження міжнародних стандартів у сфері охорони праці на підприємствах зі шкідливими умовами праці запропоновано: по-перше, розробити дієві механізми позитивного та негативного стимулювання роботодавців створювати всі необхідні умови для належної охорони праці; по-друге, переглянути антикорупційну політику в державі; по-третє, надавати підприємствам фінансове та матеріально-технічне забезпечення для того, щоб вони мали можливість створити необхідні правові та організаційні умови для охорони праці (наприклад, надавати кредити за низькою відсотковою ставкою); по-четверте, створити сприятливі умови для проведення внутрішнього та зовнішнього контролю за дотримання законодавства у сфері охорони праці; по-п'яте, посилити відповідальність

роботодавця та самих органів державної влади за невиконання та/або неналежне виконання своїх завдань та функцій у досліджуваній сфері суспільних відносин. А відтак, для того, для того, щоб реально втілювати у життя міжнародні норми та принципи охорони праці, а також для правильного їх сприйняття вітчизняним законодавцем та українським суспільством, необхідно зробити ряд кроків в окреслених вище напрямках. Переконані, що втілення їх у практичну діяльність значно наблизить України та вітчизняні підприємства до запровадження найбільш міжнародних стандартів у сфері охорони праці на підприємствах зі шкідливими умовами праці (с.172).

Таким чином, роботі притаманна наукова новизна, порушено низку невисвітлених вітчизняною юридичною наукою проблем, розв'язання яких дозволить якісно покращення теоретично-правові аспекти правового регулювання охорони праці на підприємствах зі шкідливими умовами праці.

Дискусійні положення дисертаційної роботи

За результатами розгляду роботи потрібно також звернути увагу дисертанта на такі дискусійні положення:

1) Так, досліджуючи питання організації охорони праці на підприємствах зі шкідливими умовами праці (підрозділ 2.2), здобувач занадто мало уваги приділив питанню атестації робочих місць на відповідність нормативно-правовим актам з охорони праці і це є прогалиною, оскільки атестація у даному випадку - це захід, який дає змогу визначити негативні чинники і причини виникнення несприятливих умов праці, правильно і всебічно їх оцінити, підтвердити їх відповідність вимогам установлених норм і нормативів, обґрунтувати надання пільг і компенсацій працюючим за роботу в передбачених законодавством шкідливих умовах.

2) Деякі висновки здобувача носять суто декларативний характер, наприклад це стосується авторського визначення таких понять, як –

«правове регулювання», «принципи охорони праці на підприємствах зі шкідливими умовами праці», тощо. Крім того, судячи зі списку використаних джерел, здобувач, під час підготовки дисертаційного дослідження, проаналізував велику кількість дисертаційних досліджень інших вчених, як у галузі трудового права, так і інших галузей права і це є дуже добре, адже здобувачем використано сучасну наукову літературу. Однак здобувачу варто було більш критично ставитись до поглядів вчених та не боятись виловлювати власну точку зору, навіть коли аналізуються праці докторів наук.

3) Окрему увагу, на нашу думку, здобувачу необхідно було присвятити історико-правовому аналізу правового регулювання охорони праці на підприємствах зі шкідливими умовами праці, адже зазначена галузь пройшла досить довгий шлях свого розвитку. Вивчення історії має важливе теоретичне та практичне значення, оскільки, як відомо, знання помилок минулого, дозволяє попередити їх повторення у майбутньому.

4) Аналізуючи зарубіжний досвід правового регулювання охорони праці на підприємствах зі шкідливими умовами праці здобувач слушно обґрунтовує необхідність закріпити на нормативному рівні та основні види контролю за станом охорони праці на підприємствах із шкідливими умовами трудової діяльності (стор.155). Дійсно, вказане твердження заслуговує на увагу. Однак, здобувачу також необхідно було: а) визначити конкретні види та рівні контролю; б) вказати, у якому саме нормативно-правовому акті слід закріпити вказані положення.

5) На сторінці 175 дисертації автор справедливо вказує, що одним із ключових напрямків вдосконалення трудового законодавству у досліджуваній сфері має бути поступова імплементація ряду міжнародних стандартів у сфері охорони праці у вітчизняне законодавство, що в свою чергу зробить їх обов'язковими для дотримання всіма господарюючими суб'єктами, діяльність яких пов'язана зі шкідливими умовами праці. Дане

твердження, на нашу думку, було б більш змістовним, якби Андрій Олександрович більш конкретно вказав: про які саме міжнародні стандарти йдеться.

Підсумовуючи викладене, слід зазначити, що наведені вище критичні зауваження та рекомендації стосуються дискусійних питань, певної неповноти та непослідовності розгляду окремих положень дисертації і не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження, яке має науково-теоретичне і практичне значення, містить наукові висновки, нові підходи до вирішення конкретного наукового завдання, що полягає у визначенні теоретичних, правових та організаційних засад охорони праці на підприємствах зі шкідливими умовами праці.

Висновок щодо відповідності дисертації встановленим вимогам.

Аналіз тексту дисертації свідчить про відсутність порушення автором вимог академічної доброчесності. У роботі наявні посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; дотримано вимоги норм законодавства про авторське право; надано достовірну інформацію про результати наукової діяльності, використані методики досліджень і джерела інформації.

Основні положення дисертаційного дослідження знайшли своє відображення в 6 наукових статтях, 4 з яких у фахових виданнях України, 2 — у міжнародних виданнях, та 4 тезах науково-практичних конференцій.

У підсумку слід зазначити, що дисертаційне дослідження на тему «Правове регулювання охорони праці на підприємствах зі шкідливими умовами праці» відповідає вимогам, передбаченим Порядком присудження наукових ступенів, затвердженим Постановою Кабінету Міністрів України №567 від 24 липня 2013 року, Порядком проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженим Постановою Кабінету Міністрів України №167 від 06 березня 2019 року, а його автор – Давиденко

Андрій Олександрович – на основі публічного захисту заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – Право.

Офіційний опонент

**Завідувач кафедри
трудового права Національного
юридичного університету
імені Ярослава Мудрого,
доктор юридичних наук, професор,
член-кореспондент НАПрН України**

Олег ЯРОШЕНКО

Підпис	<i>Ярошенко О.</i>
Засвідчую	<i>[Signature]</i>
Нач. ВК	<i>16 10 2020</i> р.